

Asia: VN/20468/2024

Yksityisen kopioinnin hyvityksen uudistaminen - Selvityshenkilön kysely

Hyvitysvelvollisuuden piiriin kuuluvat teokset ja muut suojan kohteet

Kysymys 1: Mitä teoksia ja muita suojan kohteita hyvitysvelvollisuuden tulisi koskea, kun otetaan huomioon tietoyhteiskuntadirektiivin 2 artiklan ja 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan säännökset?

Linkki direktiiviin: [Direktiivi - 2001/29 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/29/2001/29_en)

Hyvitysvelvollisuuden tulee koskea kaiken tyyppisiä teoksia ja suojan kohteita, joita kopioidaan mille tahansa välineelle yksityiseen käyttöön. Tietoyhteiskuntadirektiivi edellyttää, että oikeudenhaltijoille on maksettava sopiva hyvitys, jos jäsenvaltio sallii teosten tai muun suojan kohteen kopioinnin yksityiseen käyttöön. Suomessa tekijänoikeuslain 12 § sallii jokaiselle oikeuden valmistaa muutaman kappaleen julkistetusta teoksesta yksityistä käyttöönsä varten. Laissa rajataan yksityisen kopioinnin ulkopuolelle ainoastaan tietokoneella luettavassa muodossa olevat tietokoneohjelmat, tietokoneella luettavassa muodossa olevan kappaleen valmistaminen tällaisessa muodossa olevasta tietokannasta ja rakennusteokset.

Hyvitysvelvollisuuden piiriin tulee siten kuulua audio- (kuten musiikki, radio-ohjelmat, podcastit ja äänikirjat) ja audiovisuaaliset teokset (kuten elokuvateokset ja tv-ohjelmat) sekä graafiset teokset eli kirjalliset ja kuvataiteelliset teokset ja valokuvat (esimerkiksi kirjat, lehdet ja kuvat).

Graafiset teokset hyvitysmaksun piiriin

Direktiivin ja tekijänoikeuslain mukaan minkä tahansa tyyppisen teoksen saa kopioida yksityiseen käyttöön. Toistaiseksi Suomessa ei ole maksettu hyvitysmaksua muiden kuin av-teosten ja musiikin kopioimisesta. Tämä ei vastaa direktiiviä. Direktiivi edellyttää, että jos jäsenvaltiossa säädetään yksityistä kopiointia koskeva rajoitus, tulee oikeudenhaltijoille turvata yksityisestä kopioinnista sopiva hyvitys. EUT on korostanut oikeudenhaltijoiden yhdenvertaisen kohtelun periaatetta Seven.one-tapauksessa (C 260/22), joka koski yleisradioyhtiöiden oikeutta saada yksityisen kopioinnin hyvitystä Saksassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittain teettämässä yksityisen kopioinnin tutkimuksessa on selvitetty myös graafisten teosten yksityistä kopiointia vuodesta 2017 lähtien. Graafisten teosten yksityisen kopioinnin määrä on vuodesta 2017 lähtien vuosittain kasvanut ja se on ollut viimeisten vuosien aikana 550–690 miljoonaa hyvitetävää sivua. Opetus- ja kulttuuriministeriön tutkimukset osoittavat, että yksityiseen käyttöön kopioidaan myös graafisia teoksia, kuten kirjoja, nuotteja, kuvia ja lehtiartikkeleita. Uusimman yksityisen kopioinnin tutkimuksen mukaan graafista aineistoa on viimeisen vuoden aikana kopioinut useampi kuin neljä viidestä (83 %) 12–79-vuotiaasta Suomessa (Taloustutkimus: Yksityinen kopiointi 2024-tutkimus). Kopiointitavat vaihtelevat tulostamisesta ja tallentamisesta skannaamiseen ja valokopiointiin.

Musiikki- ja videotiedostoja kopioitiin uusimman tutkimuksen mukaan yksityiseen käyttöön 162–191 miljoonaa kappaletta vuonna 2024. Graafisten aineistojen kopiointitapahtumia puolestaan oli 143 miljoonaa kappaletta (12–79 vuotiaiden keskuudessa, Taloustutkimus 2024). Tutkimuksen mukaan yksityisen kopioinnin hyvityksen piiriin kuuluva sivumäärä on arviolta välillä 582–697 miljoonaa sivua (12–79 vuotiaiden keskuudessa, Taloustutkimus 2024). 10 % vastaajista (12–79 v) kopioi, skannaa tai tulostaa päivittäin graafisia aineistoja yksityiseen käyttöön. 58 % kopioi, skannaa tai tulostaa vähintään muutaman kerran kuukaudessa. Suurin osa tallentaa tai tulostaa digitaalista aineistoa (esim. kirjaa, lehtiartikkelia, kuvia tai nuotteja).

Tutkimus osoittaa, että kyse ei ole marginaalisesta kopioinnista eikä yksityinen kopiointi kohdistu ainoastaan musiikkiin ja av-teoksiin. Yksityishenkilöt kopioivat yksityiseen käyttöönsä mm. nuotteja, lehtiä, kirjoja ja kuvia. Painettuina julkaistut tekstit (kirjat, lehdet, nuotit jne.) ja kuvat on helppo myös skannata digitaalisiksi valokuvaamalla tai kännykän, tabletin tai muun mobiililaitteen skannerisovelluksella tai muun sovelluksen skannausominaisuudella ja nämä digitaaliset kopiot voidaan siirtää myös muihin digitaalisiin välineisiin ja tallennusalueille. Jokainen yksityiskäyttöön tehty kopio tarkoittaa menetettyä myyntituloa kustantajalle ja menetettyä tekijäpalkkiota tekijöille. Yksityinen kopiointi aiheuttaa oikeudenhaltijoille taloudellista vahinkoa, joka ei ole vähäinen. Hyvitysmaksun rajoittaminen vain musiikin ja audiovisuaalisten teosten oikeudenhaltijoille ei ole perusteltua huomioiden EU:n tuomioistuimen ratkaisussa korostama yhdenvertaisuuden periaate (esim. Seven.One Entertainment, C 260/22, kohta 40).

Reprografisen kopioinnin sisällyttäminen yksityisen kopioinnin piiriin ja siten hyvitysmaksuvelvollisuuden piiriin on mainittu myös tietoyhteiskuntadirektiivin johdantokappaleessa 37: ”Jäsenvaltioille olisi sallittava reprografista kopiointia koskevan poikkeuksen tai rajoituksen säätäminen.” 17 EU-maassa (Alankomaat, Belgia, Espanja, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Liettua, Luxemburg, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Saksa, Slovakia, Slovenia, Tsekin tasavalta ja Unkari) sekä Norjassa kerätään hyvitysmaksuja myös tekstin ja kuvan oikeudenhaltijoille (tekijöille, kustantajille ja muille oikeudenhaltijoille). Esimerkiksi Alankomaissa teksti ja kuva otettiin hyvityksen piiriin vuonna 2012, koska haluttiin varmistua siitä, että kansallinen lainsäädäntö on EU:n tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artikla 2 kohdan b alakohdan mukainen. Ruotsissa on valmisteilla esitys, että myös kirjalliset ja kuvataiteelliset teokset (teksti ja kuva) otetaan yksityisen kopioinnin hyvitysmaksun piiriin. Tällä hetkellä Ruotsissa maksetaan yksityisen kopioinnin hyvitystä kirjallisten ja kuvataiteellisten teosten oikeudenhaltijoille osana liikkuvaa kuvaa tai äänitallennetta.

Yksityisen kopioinnin tutkimuksessa ei ole selvitetty, mille laitteille graafisia teoksia kopioidaan, mutta ei voida olettaa, että Suomessa kopiointikäyttäytyminen olisi poikkeavaa muista EU-maista. Hyvitysmaksua peritään muissa maissa mm. valokopiokoneista, skannereista, tulostimista, fakseista ja monitoimilaitteista. Lisäksi teksti ja kuva saavat osuuden kopioinnin mahdollistavista laitteista, tallennusalustoista ja palveluista kertyvistä hyvitysmaksuista.

Sekä EU:n lainsäädäntö että oikeuskäytäntö mahdollistavat ja edellyttävät hyvityksen maksamista myös graafisten teosten oikeudenhaltijoille suojattujen tekstien ja kuvien yksityisestä kopioinnista. Graafisten teosten sisältyminen tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohtaan todetaan myös EUT:n Hewlett-Packard Belgium -tapauksessa (C-572/13): ”Koska tässä säännöksessä säädetään nimenomaisesti, että kappaleet, joihin siinä viitataan, on tehty ”mille tahansa välineelle”, sen on ymmärrettävä koskevan myös niitä kappaleita, jotka on tehty paperille tai samankaltaiselle alustalle. Koska mainitussa säännöksessä ei lisäksi tarkenneta kyseessä olevaa kappaleenvalmistustekniikkaa, se on ymmärrettävä siten, ettei sen soveltamisalan ulkopuolelle suljeta kappaleita, jotka on tehty käyttämällä mitä tahansa valokuvaustekniikkaa tai muuta menetelmää, jolla on samanlaiset vaikutukset.” (Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, 32 kohta).

Hyvitysvollisuuden piiriin kuuluva kopiointi

Kysymys 2: Minkälainen kopiointi yksityiseen käyttöön kuuluu mielestänne hyvitysvollisuuden piiriin ts. minkälaiden aineistojen kopiointi ja minkälaista tekniikkaa käyttäen?

- analoginen – analoginen, esim. painetun aineiston valokopiointi
- analoginen – digitaalinen, esim. painetun aineiston skannaus
- digitaalinen-analoginen, esim. sähköisesti tallennetun aineiston tulostaminen paperille
- digitaalinen – digitaalinen, esim. tietoverkossa olevan aineiston tallentaminen puhelimen muistikortille tai pilvipalveluun

Hyvitysvollisuuden piiriin kuuluvat kaikki aineistojen kopiointi yksityiseen käyttöön mitä tekniikkaa tahansa käyttäen.

Teknologianeutraaliuden ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden vuoksi mitään kopiointitapaa tai tekniikkaa ei voida jättää hyvitysvollisuuden ulkopuolelle, eikä mahdollisuudella käyttää teknisiä suojakeinoja tule olla vaikutusta hyvitysvollisuuden soveltamiseen.

Hyvityksen toteuttamistapa

Kysymys 3: Jos hyvitys toteutetaan tallennusalustamalla, niin mitkä laitteet, tallennusalustat ja palvelut tulisi sisällyttää hyvitysmaksun piiriin (esim. älypuhelin, tietokone, monitoimilaite, tallentava digisovitin, ulkoinen kiintolevy, muistitikku, ulkoinen tallennuspalvelu, tallennettava CD tai DVD, MP3-soitin)?

Tulisiko maksun koskea kaikkia laitteita, tallennusalustoja tai palveluita vai voitaisiinko jotain niistä sulkea maksun ulkopuolelle yleisesti tai joissain tapauksissa? Millä perusteella (ks. jäljempänä maksun suuruuteen vaikuttavista tekijöistä)?

Hyvitysmaksun piirissä tulee olla kaikki tallennusalustat, laitteet ja palvelut, joille voidaan tallentaa tai kopioida sisältöjä tai joita voidaan käyttää yksityisen kopion tekemiseen.

Kysymys 4: Olisiko tallennusalustamalla sijasta tai ohessa mahdollista periä hyvitysmaksua niiltä yksityishenkilöiltä, joilla on Suomessa laajakaista tai mobiililaajakaista (jäljempänä nettiliittymämalli), koska internetin kautta puhelimeen, tabletille, tietokoneeseen ja pilvipalveluun tehtävä kopiointi edellyttää jonkinlaista liittymää?

Onko nettiliittymämallilla mahdollista kerätä hyvitysmaksua kattavasti niiltä yksityishenkilöiltä, jotka voivat valmistaa kopioita yksityiseen käyttöön? Jos ei, mainitse esimerkkejä pois jäävistä tilanteista.

-

Kysymys 5: Miten varojen kerääminen tulisi järjestää muissa kuin tallennusalustamalla tai nettiliittymämallissa niin, että varat voitaisiin viime kädessä kerätä vain niiltä yksityishenkilöiltä, jotka voivat valmistaa kopioita yksityiseen käyttöönsä?

-

Maksun kerääminen ja maksun kohdentuminen

Kysymys 6: Tulisiko maksuvelvollisuus tallennusalustamalla kohdentaa kaikkiin laitteiden ja tallennusalustojen valmistajiin, maahantuojiin sekä toissijaisesti jälleenmyyjiin sekä palveluiden tarjoajiin, jotka myyvät tuotteita tai palveluita, joiden loppukäyttäjä voi olla yksityishenkilö?

-

Kysymys 7: Kenen tulisi nettiliittymämallissa olla ensisijaisesti maksuvelvollinen ja periä maksua liittymien haltijoilta? Tulisiko maksua periä kaikista yksityishenkilöiden nettiliittymistä vai tulisiko maksun perimiseen tehdä rajauksia nettiliittymän nopeuden tai liittymän haltijan iän perusteella?

Jos tällaista maksua perittäisiin, tulisiko sitä periä vuosittain vai jollakin muulla aikavälillä?

-

Kysymys 8: Jos hyvitys maksettaisiin budjettivaroista tai erillisestä rahastosta, minkä tahon tulisi huolehtia maksun keräämisestä?

Tämän kysymyksen osalta Kirjailijaliitto viittaa Kopioston vastaukseen.

Maksun määräytyminen ja maksun suuruuteen vaikuttavat tekijät

Kysymys 9: Tulisiko maksun tason lähtökohtaisesti määräytyä tallennuskapasiteetin perusteella vai jollain muulla perusteella vai näiden yhdistelmänä?

Jos katsotte, että tallennuskapasiteetin sijasta tai ohessa olisi sovellettava muita määräytymisperusteita, niin mitä nämä perusteet olisivat ja millä perusteella niitä tulisi soveltaa?

-

Kysymys 10: Millä tavalla laitteiden monikäyttöisyyden ja tallennuslaitteiden ja tallentamiseen käytettävien välineiden rajan hämärtyminen tulisi ottaa huomioon hyvitysmaksullisia laitteita ja alustoja sekä palveluita määriteltäessä ja / tai maksun suuruutta määrättäessä?

-

Kysymys 11: Millä tavalla teknisten toimenpiteiden käyttäminen tulisi ottaa huomioon?

-

Kysymys 12: Millä tavalla maksun suuruuden tulisi määräytyä nettiliittymämallissa?

-

Kysymys 13: Missä tilanteissa haitan voitaisiin katsoa vahingon olevan vähäinen ja millä perusteella? Olisiko määriteltävä tällaisen vahingon kynnsarvo, ja jos olisi, niin mikä se voisi olla?

-

Maksun suuruus ja päätös maksun suuruudesta

Kysymys 14: Millä tavalla päätöksenteko hyvitysmaksun piiriin kuuluvista laitteista, tallennusvälineistä ja palveluista tulisi järjestää? Millä tavalla hyvitysmaksun suuruudesta tulisi päättää? Tulisiko yksityisen kopioinnin kokonaismäärää tarkastella nykyisenkaltaisilla yksityistä kopiointia koskevilla tutkimuksilla?

Hyvitysmaksun piiriin kuuluvat laitteet, tallennusvälineet ja palvelut sekä niistä kerättävien maksujen suuruudet tulee perustua viranomaisen päätökseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämä, riippumattoman tutkimuslaitoksen tekemä yksityisen kopioinnin vuosittainen tutkimus tulee säilyttää.

Kysymys 15: Mikäli hyvitysmaksu tulisi mielestänne toteuttaa esimerkiksi erillisellä rahastomallilla tai nettiliittymämallilla, niin millä perusteella ja minkälaisella päätöksentekomekanismilla hyvitysmaksun määrästä tulisi päättää?

-

Kysymys 16: Onko Suomen hyvitysmaksutaso kokonaisuutena (vuonna 2024: 11 miljoonaa euroa, vuonna 2025: 5,5 miljoonaa euroa) oikea suhteessa oikeudenhaltijoille aiheutuvaan vahinkoon?

Näkemyksemme mukaan kumpikaan taso ei ole oikea suhteessa oikeudenhaltijoille aiheutuvaan vahinkoon. Edes nykyinen (vuosi 2024) 11 miljoonan euron taso ei vastaa tekijänoikeuslain tarkoittamaa kohtuullista tai direktiivin tarkoittamaa sopivaa hyvitystä yksityisestä kopioinnista tekijän- ja lähioikeuden haltijoille aiheutuvasta haitasta.

Luovat ry:n tilaaman tuoreen, johtavan asiantuntijan VTT Pasi Holmin arvion mukaan yksityisen kopioinnin aiheuttama haitta musiikin ja av-alan tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille erityisesti myynti- ja striimaustulojen alenemisena oli vuonna 2023 noin 35,7–45,9 miljoonaa euroa (Holm 2024; Luovat ry:n tilaama arvio). 11 miljoonan euron hyvitys korvaa tästä noin neljäsosan. Toisin sanoen 11 miljoonankaan euron taso ei ole ollut kohtuullinen korvaus yksityiseen käyttöön tapahtuvasta kopioinnista oikeudenhaltijoille aiheutuvasta haitasta. Tässä selvityksessä ei ole arvioitu graafisten teosten (teksti ja kuva) oikeudenhaltijoille aiheutunutta haittaa, eikä myöskään 11 miljoonan euron hyvitysmaksulla ole kompensoitu graafisten teosten tekijöille ja oikeudenhaltijoille heidän teostensa yksityistä kopiointia.

Hyvitysmaksukustannuksen henkilöllinen kohdentuminen

Kysymys 17: Miten mahdollinen vapautus hyvitysmaksusta tai maksetun hyvitysmaksun palautus olisi järjestettävä, jotta vapautuksen tai palautuksen saaminen olisi tosiasiallisesti mahdollista, eikä kohtuuttoman vaikeaa?

-

Kysymys 18: Tulisiko työnantajan työntekijän käyttöön hankkimien / vuokraamien älypuhelimien, joiden haltijana on luonnollinen henkilö, kuulua hyvitysmaksun piiriin, ja millä tavalla maksun keräämisen tällaisten puhelimien osalta tulisi tapahtua? Miten työntekijöiden käytössä oleviin kannettaviin tietokoneisiin tulisi suhtautua?

-

Hyvitysmaksun alueellinen kohdentuminen

Kysymys 19: Onko hyvitysmaksun kerääminen mahdollista, jos yksityishenkilö ostaa tallennuslaitteen tai -alustan ulkomaisesta verkkokaupasta? Entä silloin, jos yksityishenkilö hankkii tallennuspalvelun (pilvipalvelu) ulkomailta?

Miten tällaista toimintaa voidaan valvoa? Mikäli tätä ei voida valvoa, olisiko tarkoituksenmukaisempaa kerätä hyvitysmaksua tallennuslaitteiden sijasta tai ohessa sellaisilta luonnollisilta henkilöiltä, joilla on laajakaistaliittymä Suomessa?

-

Maksuvelvollisen tilitysvollisuus

Kysymys 20: Jos hyvitysmaksuvelvollisuus koskisi tallennuslaitteiden ja -alustojen valmistajia, maahantuojia, myyjiä ja tallennuspalveluiden tarjoajia, niin miten maksu- ja tilitysvollisuus oikeudenhaltijoille olisi järjestettävissä niin, että sen aiheuttama kustannusrasitus ja hallinnollinen taakka olisi mahdollisimman pieni?

Jos katsotte, että maksu olisi kerättävissä keskitetyimmällä tavalla, niin miltä taholta ja miten maksun kerääminen ja tilitysvollisuus hoidettaisiin?

-

Kysymys 21: Onko maksu- ja tilitysvollisuuden kannalta merkitystä, tapahtuuko tilitys yhdelle vai useammalle oikeudenhaltijoita edustavalle taholle?

Kaikkien tahojen kannalta on yksinkertaisinta, että maksut ja tilitykset suoritetaan yhdelle yhteishallinnointiorganisaatiolle, joka huolehti maksujen keräämisestä sekä kertyneiden varojen tilittämisestä edelleen eri oikeudenhaltijoita edustaville järjestöille. Kopiosto ry voisi toimia hyvitysmaksuja keräävänä ja hallinnoivana organisaationa.

Maksun keräävä taho ja maksuvarojen tilitys oikeudenhaltijoille

Kysymys 22: Onko näkemyksenne mukaan tältä osin tarvetta tehdä muutoksia tekijänoikeuslakiin?

Olisiko riittävää, jos laissa olisi säännökset yleisistä varojen tilitystä ja käyttöä koskevista perusteista, joita noudattaen hyvitysmaksuvarat keräävä ja/tai tilittävä taho (tai tahot) voisi päättää jakosuhteesta yksilöllisten tilitysten ja tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin käytettävien varojen välillä sekä tilityisperusteista ja varojen jakamisesta?

Millä tavalla maksuvarojen tilitys oikeudenhaltijoille tulisi järjestää niin, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän hallinnollista taakkaa ja kuluja?

Yhteisiin tarkoituksiin käytettävien varojen osuudesta on tarpeen säätää laissa myös Suomessa, kuten on tehty esimerkiksi Itävallassa, Tanskassa ja Ranskassa. Viranomaisen päätöksellä on tarpeen määritellä myös eri teostyyppien (av, musiikki, teksti ja kuva) osuudet kertyneistä hyvitysmaksuvaroista. Näiden osuuksien määrittelyssä voidaan käyttää yksityisen kopioinnin tutkimusta, kuten opetus- ja kulttuuriministeriö nykyisinkin määrittelee musiikin ja audiovisuaalisten teosten välistä hyvitysmaksuvarojen jako-osuutta. Viranomaisen päätöksellä olisi myös aiheellista määritellä kollektiivisten korvausosuuksien saajat eli ne tahot, jotka voisivat käyttää kollektiivista osuutta tekijöitä ja oikeudenhaltijoita hyödyttäviin yhteisiin tarkoituksiin.

Maksuvarojen tilitys voidaan järjestää kustannustehokkaasti nykyisten yhteishallinnointiorganisaatioiden kautta. Toimivin tapa on, että yksi järjestö toimii

hyvitysmaksuvarojen kerääjänä ja tilittää ne eteenpäin muita oikeudenhaltijaryhmiä edustaville järjestöille, kuten käytäntö oli aikaisemman laitemaksujärjestelmän aikaan ja on lähes kaikissa muissakin maissa. Kopiosto voisi toimia hyvitysmaksua perivänä organisaationa.

Kysymys 23: Millä tavalla tulisi määritellä varojen jakautuminen eri aloja edustaville oikeudenhaltijaryhmille?

Eri oikeudenhaltijaryhmien välisten jako-osuuksien määrittelemiseksi on tarpeen jatkaa yksityisen kopioinnin tutkimuksen toteuttamista ja sen on syytä olla opetus- ja kulttuuriministeriön riippumattomalla tutkimuslaitoksella teettämä. Eri teostyyppien (av, musiikki, teksti ja kuva) osuudet kertyneistä hyvitysmaksuvaroista tulisi viranomaisen päättää, elleivät edunsaajia edustavat yhteisöt pääsisi jakosuhteista sopimukseen. Osuuksien määrittelyssä voidaan käyttää yksityisen kopioinnin tutkimusta kuten nykyisinkin.

Järjestön valvonta

Kysymys 24: Onko näkemyksenne mukaan järjestön valvonnan osalta tarvetta tehdä muutoksia tekijänoikeuslakiin? Jos on, niin mitä muutoksia ja millä perusteella?

-

Yhteenveto

Kysymys 25: Minkä järjestelmän tai järjestelmien yhdistelmän pohjalta (mahdollisine muokkauksineen) hyvitys tulisi ensisijaisesti järjestää tarvittavine muutoksineen:

tekijänoikeuslaissa ennen vuotta 2015 noudatetun tallennusalustamallin pohjalta,

Kysymys 26: Onko olemassa jotain olennaisia näkökohtia, joita ei ole kysytty, mutta jotka katsotte tarpeelliseksi tuoda esiin?

-

Asikainen Eeva
Suomen Kirjailijaliitto ry